

Referat af møde d. 18. august 2022 i den lokale projektgruppe vedr. Naturnationalpark Husby Klitplantage

Mødedeltagere:

Karsten Filsø	Holstebro Kommune
Villy Pedersen	Danmarks Naturfredningsforening Holstebro
Lars Holm Hansen	Dansk Ornitologisk Forening Vestjylland
Dorte Eastwood	Friluftsrådet Limfjordsyd
Rita Sønderby	Danmarks Jægerforbund - Kreds 2
Elisabeth Borch	Dansk Cykle Union/Dansk MountainbikeForening (Ulfborg Cykelmotion)
Erling Trankjær	O-løbere (Vestjysk orienteringsklub og Holstebro Orienteringsklub) samt DIF
Annebeth Abrahamsen	Rytterlaug Midtvest / Dansk Ride Forbund
Lis Steffensen	Dansk Islandshesteforening
Anders Nørgård	Landbruget (Holstebro Struer Landboforening og Vestjysk Landboforening)
Harald Brekke	Husby Sogneforening
Bøje Danielsen	Sdr Nissum Borger og idrætsforening
Lise Thaysen	Sønder Fjand Grundejerforening
Steen Frederiksen	Fjand Sommerhusforening
Ivan Nygaard	VHG (Vester Husby Grundejerforening)
Jesper Pedersen	Ejerlauget nord for Bundgaardvej Grundejerforeningerne: Helmklit, Hagevej, Nørhede Vest, Nørhede Øst, Vedersø Klit, Husby Strand
Jens Kirk	
Thor Frederiksen	Vesterhavsklyngen (Staby, Sdr. Nissum, Thorsminde, Husby og Madum)
Vibeke Albinus	Brugerrådsmedlem
Jesper Wedel	Husby Efterskole
John Sylvester Holm	Naborepræsentant
Poul Bank	Husby Bys ejerlaug vedr. klitbakkerne
Anders Debel	Bisidder Holstebro Kommune
Poul Ravnsbæk	Skovrider, NST Vestjylland
Tina Pedersen	NST Vestjylland - projektleder NNP Husby Klitplantage
Tanja Kaiser	NST Vestjylland - referent
Lasse Hermansen	NST Vestjylland - referent
Jens Henrik Jakobsen	NST Vestjylland - aftens kogekone

Afbud fra: Afbud fra Merete Krøjgaard (Staby-Husby GUF), Niels Hybholdt (DGI Vestjylland), Steen Lorentzen (Ulfborg Vemb Turistforening)

Skovrider Poul Ravnsbæk bød velkommen, præsenterede dagsorden og proces. Mødets dagsorden var, at medlemmerne af den lokale projektgruppe præsenterede Naturstyrelsen for deres tanker, bekymringer og ønsker til den kommende Naturnationalpark Husby Klitplantage. Gerne med en tilkendegivelse af de tre vigtigste budskaber. Hvert medlem fik 5 minutter til præsentation.

Projektleder Tina Pedersen orienterede om baggrund og rammen for den kommende Naturnationalpark Husby Klitplantage. Oplæg er vedlagt referatet.

BORDET RUNDT – 5 minutters indlæg

Dansk Ornitologisk Forening Vestjylland: Lars Holm

DOF synes naturnationalparker er en super god ide, da man giver plads til naturen på naturens præmisser. Der er ingen tvivl om, at det både er til gavn for dyr og planter, men mennesker vil også få oplevelser.

Vigtigste formål er at styrke biodiversiteten. Når man laver gennemtænkte forbedringer og skaber større variation i naturen, så giver det et større fødeudbud. Dermed skabes bedre levedmuligheder bl.a. for insekter, som så giver fødemuligheder for andre dyr og fugle, der lever af insekterne.

Eksakt omkring Husby Klitplantage synes DOF mulighederne for forbedret hydrologi er vigtige tiltag. Hydrologitiltag kan få genskabt bl.a. småsøer og fugtige klitlavninger samt vådområder, der tidligere har været i området. Vand er vigtig for naturen og dens dyr, da vand giver levedmuligheder.

Lysninger i skoven er vigtige. Få etableret åbne lysninger i skoven af en hvis størrelse (ikke under 1/2 ha), således at der bliver mulighed for at blomster og planter kan etablere sig, hvilket skaber rum til bl.a. sommerfugle og andre insekter i modsætning til en mørk plantage. Det vil være rigtig fint at få etableret nogle af disse lysninger i plantagen/skoven, hvor en del småsøer nu ligger i træernes skygge. Skyggen fra træerne gør, at søerne er uden ret mange vandinsekter og padder, som gerne vil have lysåbne søer.

Fjern bjergfyrrene i de yderste klitrækker. Synes man skal tænke meget på at få fjernet invasive arter, som rynket rose, men også glansbladet hæg og andre træarter, som ikke har en insektfauna tilknyttet.

Vi skal fortælle de gode historier til offentligheden i naturnationalparkprocessen. Diskussionen på sociale medier er ofte meget negativ ladet, hvilket den ikke burde være for naturen skal have plads.

Danmark Naturfredningsforening Holstebro: Villy Pedersen

Danmark Naturfredningsforenings hovedafdeling er ellevilde med Naturnationalparker. DN's lokalafdeling Holstebro kan dog ikke se den store fordel med etablering af Naturnationalpark Husby Klitplantage, for naturen er allerede fin her.

DN er glade for, at naturnationalparken bliver med lavt hegn, men synes, at det naturlige hjortevildt bør græsse området mest muligt.

Det påpeges, at mange ikke er trygge ved større dyr. Dyrene må ikke være opsøgende eller blive bange og løbe væk. Det skal være trygt at færdes. Håber at det kommer til at gå - at dyrene ikke vil genere mennesker.

DN Holstebro forstår ikke, hvorfor CO₂ (klimahensyn) og naturnationalpark ikke kan sammentænkes, hvilket også tidligere er påpeget over for Naturstyrelsen. I fremtiden må vi ikke tage et træ og bruge det til materialer. Men hvorfor må vi ikke bruge det træ, som allerede står derude, og dermed binde noget CO₂? – så ville det blive win-win.

Afgræsningsprojekter er fuldstændig nye – vi ved ikke, hvad der kommer, da vi ingen erfaringer har. Det er noget vi har fra teorien. Forskningsprojektet er lige startet op, det bliver spændende at se, hvad resultaterne bliver.

Bakker op om det DOF sagde.

Brug de naturligt forekommende dyr til at græsse områder.

Repræsentant for Brugerrådet: Vibeke Albinus

Udpegningen af Husby Klitplantage som naturnationalpark kom bag på mange og har vakt både glæde og bekymring.

Et vigtigt emne er balancen mellem benyttelse og beskyttelse. En naturnationalpark kan tiltrække mange. Under corona oplevede vi, hvordan mange kom ud i skoven, der ikke var vant til at færdes i naturen. Der kom mere affald, cigaretskodder m.m.. Færdsel og brug af naturen kræver viden og respekt for naturen – man skal fx ikke bare lave bål i skoven.

Vibeke udtrykte bekymring for den øgede brug af området. Der er i forvejen rigtig mange brugere fx fra sommerhusområderne nord, syd og øst for, mange vandrere, cyklister, turister. Det er vigtigt, at Naturstyrelsen forholder sig til de mange brugere. Der kunne skiltes ved indgange fx ved P-pladsen ved Klitvejen med infotavler om flora og fauna, landskab og geologi samt kulturhistorie. Skilte skal laves diskret og ikke blive til en skilteskov.

Det foreslås at lave en hovedindgang ved Klitvejen – at udvide den eksisterende P-plads her, samt at gøre det til en trailer P-plads.

Græmvej er i dag allerede meget belastet, og den megen bilfærdsel giver støvgener for boliger og sommerhuse, der ligger nabo til Græmvej. Dette forhold bør tages i betragtning i forbindelse med placering af hovedindgange.

Der kunne også etableres en hovedindgang ved Spidsbjerg Strand.

Det ville være dejligt, hvis forskningsprojektet kunne være afsluttet før etablering af naturnationalparken, så vi fik noget viden om helårsgræsningens effekter på naturen.

Da der er mange brugere, kan der laves et fredet område, hvor der ikke er hegn fx i den sydlige del. Frihold hede og klitområder vest for Raketvejen samt den sydlige del.

Fjand Enge bør medtages i naturnationalparken.

Håber at NST vil lytte til de lokale og tage hensyn.

Områdets flora er vigtig, og det er spændende, hvordan floraen vil udvikle sig som følge af naturnationalparken. Vibeke udtrykte bekymring for den sjældne knærod, som der ikke er meget af. Det er virkelig en af de arter, man skal være obs på.

Udsætning af stude og vallakker foretrækkes pga. områdets mange brugere.

Ulfborg Cykelmotion: Elisabeth Borch

Vigtigt at vi kan cykle derude, som vi plejer. Vi cykler hele året, men området bruges især i vinterhalvåret. Vi cykler i Husby Klitplantage 1-2 gange om ugen.

Det undrer Elisabeth, at cykelruten fra Husby Kirke til Græm Strand ikke er nævnt i baggrundsnotatet. Der omtales kun cykelruten Vestkyststien.

Cyklisternes vigtigste prioriteringer:

- 1) At man kan blive ved med at cykle i området.
- 2) At de 2 cykelruter vedligeholdes, så der fortsat kan cykles her. Det er vigtigt, at cyklister kan cykle i fred og ro og ikke blot har mulighed for at cykle på grusvej.
- 3) For cyklister vil det være lettest med hegn omkring hele parken, så man ikke skal igennem hegnslåger hele tiden.

Ulfborg Cykelmotion er ikke nervøse for stude og vallakker (som planlægges udsat i Naturnationalpark Tranum), og umiddelbart er dyrene ikke et problem for cyklister.

Elisabeth orienterede om en sjov oplevelse fra sidste uge. Ved lågen på Bundgårdsvej (på cykelruten vestkyststien) kom de 17 heste (udsat i forskningsprojektet) gående mod lågen. Et ældre tysk par på cykel åbnede blot lågen og cyklede forbi hestene. Hestene stod få meter fra dem. Tyskerne var slet ikke nervøse, og hestene ænsede dem slet ikke. Elisabeth lod sin cykel ligge i vejkanten – hestene var nysgerrige på jernhesten, men tog ikke notits af hende. Herefter luntede hestene videre.

Som cyklist er stude og vallakker ikke noget problem.

Billeder fra oplevelsen, som Elisabeth har eftersendt.

Vester Husby Grundejerforening: Ivan Nygaard

Tak til Naturstyrelsen for at VHGF er udnævnt som deltager i projektgruppen vedr. Naturnationalpark Husby Klitplantage.

Vi er kort informeret om projekt Naturnationalpark Husby Klitplantage på vores seneste generalforsamling den 30. juli 2022. Vi har ikke diskuteret hverken beslutningen om eller formålet med Naturnationalparken, og i VHGF forholder vi os som forening helt upolitiske. Uden at have spurgt har vi modtaget tilkendegivelser fra enkelte medlemmer om, hvad man mener om projektet. Disse tilkendegivelser rækker lige fra 100 % opbakning til projektet til næsten det modsatte.

Men vi ved, at mange af VHGF's medlemmer – samt lejere af sommerhusene – flittigt bruger skoven til motion og/eller rekreation – på gåben eller på cykel, og det vil vi gerne kunne fortsætte med.

Der er især 2 bekymringer, der trænger sig på:

Alle har hørt noget om, at hele skoven eller dele af skoven skal forsynes med hegn for at holde græssende dyr inde i indhegningen. Selv om vejene forsynes med låger, så publikum kan komme ind i indhegningen og komme ud igen, vil der være personer, som ikke er helt trygge ved at gå ind i en indhegning velvidende, at der i samme indhegning går store græssende dyr, som man kan risikere at møde på sin vej.

På et af Naturstyrelsens informationsmøder er det kommet frem, at invasive træarter med tiden skal fældes, hvilket måske kan være OK set ud fra et skovmæssigt synspunkt. Men på samme møde kom det også frem, at træerne omkring badesøen alle – eller næsten alle – var invasive og derfor med tiden ville blive fældet, hvilket kom som noget af et chok. For netop badesøen med det miljø dette område tilbyder er noget som alle elsker og ønsker at bevare. Også medlemmer af VHGF.

Vi tænker derfor, om det ville være muligt – i stedet for at lade naturnationalparkens sydlige hegn følge skovgrænsen mod syd, da at rykke hegnet nogle meter mod nord så det bliver muligt at:

- 1) Bevare badesøen med dens unikke læ og miljø i øvrigt. Badesøen er trods alt et område, der gennem året tiltrækker rigtig mange besøgende.

- 2) At friholde den blå cykelrute fra kirken til Græmvejens P-plads, så man har et lille område af skoven – men stadig i skoven – man kan færdes i uden risiko for at møde græssende ”skovplejere”.

Hvis man vil hjælpe os med at friholde ovennævnte forslag, er vi overbeviste om, at Naturnationalparken som projekt, med tiden vil blive til glæde for os alle.

Husby Sogneforening: Harald Bekke

Indledende udtrykte Harald sin store interesse for og glæde af klitplantagen. Klitplantagen er en gave for området og rigtig mange bruger plantagen.

De tre vigtigste budskaber:

1. Beskyttelse

Husby Klitplantage er oprindeligt plantet for at beskytte kirke, landbrug og landsby. I intentionen til naturnationalparken lægges det til grund at invasive arter fjernes herunder arter/træer, som beskytter landskabet og skoven, og efter en periode skal naturen overlades til sig selv. Dette må ikke betyde, at plantagens oprindelige funktion ophører – klitter og den yderste vegetation kræver vedligehold. Vi regner med, at hele klitplantagen vil sikres for eftertiden. Plante- og træarterne er forskellige fra klit og hede til nåle- og løvskov herunder Danmarks vestligste bøgeskov. De yderste arter mod havet beskytter arterne indenfor.

Kan det planlægges sådan at den ydre vegetation vedligeholdes/opretholdes for at beskytte arter (skovmiljøet) inden for?

2. Brug

Stier og veje skal kunne bruges som i dag og af alle grupper. Måske endda opgradere dem, for bedre mobilitet, eller således at der kan tages hånd om støvproblemer.

Skavemosen/Badesøen og den blå sti er meget brugte og burde ligge uden for naturnationalparkens indhegning – begge er vigtige ressourcer for brug af klitplantagen.

3. Projekt

Et nyt udkigstårn er en god ide – hvad med en konkurrence for unge arkitekter om ankomst, placering og udformning?

Desuden foreslås:

- Udbedring af veje/ruter for vandrere og cyklister – støv, størrelse, grus etc.
- Naturen bør forvaltes med færre maskiner og småskala vedligeholdelseskultur.

Fjand Sommerhusforening: Steen Frederiksen

Etablering af naturnationalparken optager foreningen og vækker bekymring.

Fjand Sommerhusforening er glade for, hvordan plantagen er i dag, og ønsker at plantagen bevares.

Er glade for at der er nedsat en lokal projektgruppe, da der er store stedsforskelle mellem de kommende naturnationalparker.

Den største bekymring er; at man vil fjerne de invasive arter : bjergfyr, contortafyr (klitfyr) og sitkagran. Disse træarter er hårføre og bjergfyr giver læ. Hvis alle de invasive arter fjernes, så vil plantagen ganske enkelt forsvinde. Det ønsker vi ikke – vi ønsker at bevare plantagen. Gryden er da spændende, men vi frygter, at det hele bliver klithede, og vi ønsker i stedet at bevare klitplantagen. Vi kan godt lide de invasive arter, men hvis I kan fortælle os hvorfor og hvordan de skal væk og hvor vi samtidig kan beholde klitplantagen er det ok.

Foreningens 3 vigtigste budskaber:

1. Vi ønsker at bevare klitplantagen. Vi frygter, at det hele bliver til klithede. Kulturhistorien skal der også passes på.
2. Vi ønsker dokumentation. Hvorfor er området udpeget til naturnationalpark? Der er allerede en god biodiversitet – hvordan ved vi om der kommer mere biodiversitet? Det bør være et krav, at der skabes dokumentation for, at biodiversiteten bliver bedre. Hvordan er biodiversiteten i dag? Hvad bliver resultatet? Hvordan vil man måle på det?
3. Indhegning og de store græssere. De store græssere skaber usikkerhed. Usikkert om man trygt kan færdes med hund i indhegningen. Der er meget turisme i området med udlejning af sommerhus. Tyskere elsker hunde, og hvis de får en fornemmelse af, at de ikke kan have hund med bliver de væk. Tror ikke naturnationalparken vil tiltrække turister. Ønsker så lidt hegn som muligt.

Holstebro Kommune: Karsten Filsø

Karsten repræsenterer Natur-, Miljø- og Klimaudvalget, og han pointerede indledningsvis, at der lægges stor vægt på, at udtalelserne ifm. Naturnationalpark Stråsø og Husby Klitplantage er baseret på et enigt udvalg og enigt byråd.

Det er således et enigt udvalg, der står bag følgende:

Holstebro Kommune bad om (sammen med Herning Kommune) at få Naturnationalpark Stråsø, men har ikke bedt om Naturnationalpark Husby Klitplantage. Nu er det blevet sådan, at vi får en Naturnationalpark Husby Klitplantage, og vi vil derfor have en konstruktiv tilgang.

Det er meget vigtigt, at dyrevelfærd skal være i orden, hvilket Naturstyrelsen siger, de vil sikre.

Er glade for det lave hegn, men vil gerne udfordre hegnslinjen, hvor udgangspunktet er, at hele området hegnes. Vi ser gerne, at nogle hundrede hektarer ikke bliver hegned og forvaltes som udrørt skov. Husby Klitplantage er den eneste klitplantage fra Nymindegab til Lodbjerg Plantage og har som følge

heraf mange gæster/brugere. Ikke alle er trygge ved at komme ind i en indhegning med dyr, hvorfor et område bør være uden hegn.

Husby Efterskole med deres hestelinje har stor prioritet, og det skal være trygt for skolen af færdes i skoven.

Badesøen ønskes frahegnet (så dyrene ikke går og plumrer vandet). En hegnslinjen, som i forskningsprojektet, der går øst for raketvejen er måske en god ide i Naturnationalparken. Den sydøstlige del med den gamle skov ønskes friholdt for hegn.

Med delvis hegn er pointen at drage parraller til Stråsø, som delvis hegnes, og hvor der således er lignede arealer indenfor som udenfor hegnet, hvilket giver muligheder for friluftaktiviteter udenfor hegn. I Naturnationalpark Husby Klitplantage vil et hegn om hele området ikke give mulighed for aktiviteter uden for hegn, da lignede arealer ikke findes uden for området.

Nissum Fjord Netværket: Rita Sønderby

Ønsker en delvis hegning af Naturnationalpark Husby Klitplantage med lavt hegn. I forhold til hegnslinjen i forskningsprojektet kan hegnet udvides mod øst (jf. det forslag som Poul Bank præsenterer).

Den sydlige del af plantagen, hvor der er de største publikumsforekomster og hvor der er handicapruter, ønskes uden hegn – det er meget væsentligt. Denne del kan så være urørt skov.

Lav nye P-pladser også på Fjand siden. Et forslag er at give adgang til at køre til Marens Maw, hvorved de ikke så mobile mennesker kan tilgodeses. Man kunne evt. køre ind ved Spidsbjerg.

Har en bøn til låger og porte. Der er ekstremt mange cyklister ude i skoven. Mange med cykelanhænger. Opfordrer til at også cyklister skal kunne komme gennem låger og porte.

Det er et ønske at genrejse et udsigtstårn (fx Brejdablik) i det ikke hegnede område. Det kunne være fint at have et tårn, der kan have et blik/udsigt over parabelklitten uden at komme ind til dyrene.

Dyrene går vi også meget op i. Er ikke i tvivl om, at dyrene får det godt. Det er Naturstyrelsen garant for, og det stoles der på. Det er fantastisk at se på dyrene i forskningsområdet. Rita har lavet en beredskabsplan (som er videregivet til Tina). Dyreholdet må ikke tage føde fra det vildtlevende hjortevildt i området.

Af hensyn til de vildtlevende krondyr foreslås, at hegnet langs Klitvejen trækkes ind, så der ikke kommer til at stå dyr på vejen og skaber en farlig trafik situation. Ved at etablere en bræmme langs Klitvejen kan ryttere måske også ride her. Pas på ikke at lave farlige situationer langs vejene. Foreslår skiltning med krondyr, så folk er opmærksomme på, hvor krondyr går over vejen. Nogle af vejene skal måske sløjfes evt. vej ved Damgårdsvej.

De tre vigtigste budskaber:

1. Hegn: delvis hegning og har forslag til hegnslinje
2. Publikums tilgængelighed deriblandt for cyklister og ryttere.
3. Et græsningstryk, der tager hensyn til det vildtlevende hjortevildt. Foreslår at der udsættes stude og vallakker.

Ejerlauget vedr. klitbakkerne: Poul Bank

Poul har tidligere forpagtet arealerne ved Fennevej i 36 år og har i 25 år haft kreaturer på arealerne. Poul kender derfor området særdeles godt og kom med viden og råd vedr. dyrehold i den kommende Naturnationalpark.

Grundvandet står højt og området er meget grøftet. Dyrene kan gå/falde i grøfterne.

Den lille plantage flue kan stikke kreaturerne og derfor anbefales stude.

Der er tre naturlige vanddamme i den kommende naturnationalpark, hvor der altid er vand, og hvor dyrene derfor kan drikke.

- Andedam ved Fennevej
- Harefold
- Ny sø ved Stoksigt

Da plantør Peter Ejlskov i 1970'erne kom til, satte han mange projekter i gang. I 1972 blev badesøen/Skavemosen udgravet, og der blev plantet contorta rundt om for at skabe læ – det sidste læ inden Skotland. Og de skal ikke fjernes! Skavemosen er en fantastisk badesø for børn og voksne, og den er meget besøgt.

Poul præsenterede et forslag til hegnslinje (forslag til hegnslinje på kort er afleveret til NST). Det er et forslag om at udvide hegnslinjen ift. forskningsprojektet. Hegnets sydlige afgræsning bør følge Langelinje (som i forskningsprojektet) – forsætte østpå og medtage de tidligere agerjorde, herefter ramme Fennevej og gå nord på og ramme hegnslinjen i forskningsprojektet ved Kocks vej.

P-pladser i naturnationalparken kan være P-plads ved klitvejen (som ønskes udvides med toilet), P-plads ved Fennevej, P-plads ved Bundgårdsvej, P-plads ved Græm strand og P-plads ved Spidsbjerg Strand.

De vigtigste budskaber er således:

- 1) Forslaget til hegnslinje, hvor område med stor rekreativ aktivitet friholdes for hegn
- 2) Publikumstilgængelighed

Rytterlaug Midtvest og Dansk Rideforbund: Annebeth Abrahamsen

Ryttere rider i naturen, fordi vi elsker naturen – og vi er ikke imod biodiversitet og natur. Men vi er som udgangspunkt imod den totale indhegning af Husby klitplantage.

Det foreslås at afvente resultaterne af forskningsprojektet på de 400 ha, inden man træffer beslutning om yderligere hegning i naturnationalparken.

Ryttere kan udelukkes fra private jorde, hvilket ofte sker, og derfor er statsskove vigtige for ryttere. Det store flertal af ryttere vil af sikkerhedsmæssige grunde ikke ride i indhegnede områder med løsgående dyr. Det opfattes som livsfarligt for ryttere. Enkelte ryttere vil sikkert forsøge sig med at ride derinde, men specielt rideskoler, efterskolen mm. vil ikke turde tage ansvar med den øgede risiko i en hegning med fritgående dyr.

Hvis der hegnes om hele naturnationalparken, er det vigtigt at rytterne tilbydes alternative ruter uden for hegnet. I Husby Klitplantage kan det ikke lade sig gøre, da plantagen er omgivet af sommerhuse, og derved har man afskrevet størstedelen af alle ryttere i klitplantagen. Derfor ønsker rytterne en delvis hegning, og ikke mere hegn end det der i dag er opsat i forskningsprojektet.

Hvis der skal være hegn ønsker rytterne følgende:

Fortsat adgang til eksisterende ruter, især den 16 km rute med strand, klit og skov er en stor oplevelse og er attraktiv for turister og udefrakommende.

Der ønskes etablering af rideruter på ydersiden af hegnet i de ryddede spor. Og at der etableres en hegn korridor igennem indhegningen, så rideruten kan afkortes på midten.

Lågerne i hegnet skal være rytterregnede låger, der åbnes fra hesteryg f.eks. med hydraulik. Lågerne skal åbne ud ad hegningen, så man let kan slippe ud, hvis man føler sig truet/angrebet af dyrene. Der ønskes stub på begge sider af lågerne, så ryttere lettere kan komme på hesten ved åbning af låger. Fravalg af færister, som vurderes farlige for heste, hvis en rytter falder af og hesten løber hjem (eksempler på heste, der har brækket ben i færister)

Der ønskes forbedrede forhold for ryttere i form af trailerparkering med toiletter, shelterplads med små folde til overnatning med heste. Stiernes beskaffenheden sikres, så alle kan færdes.

Det er et stort ønske, at der ikke udsættes reproducerende dyr i indhegningerne, som vurderes farlige for rytterne, da hingste er opsøgende. Stude og vallakker foretrækkes.

Rytterne ønsker mere biodiversitet, men også plads til brugerne.

Rytterne ønsker en klitplantage, hvor vi allesammen kan være. Rytterne vil gerne tage hensyn til andre brugere og vil arbejde for og udbrede blandt rytterne, at de skal udvise hensyn.

De 3 vigtige forhold for rytterne er:

1. Adgangsforhold.
2. Etablering af alternative ruter.
3. Sikkerhed – herunder ønskes udarbejdet en risikovurdering.

Holstebro Struer Landboforening: Anders Nørgård

Landboforeningen deltager også i projektgruppen for Naturnationalpark Stråsø, hvor foreningen har oplevet en lyttende og demokratisk proces.

Som udgangspunkt er landbruget positive over naturnationalparker.

De vigtigste bemærkninger til etablering af naturnationalparken er:

- Dyrevelfærd – den skal være i orden. Beredskabsplanen beskrevet for Naturnationalpark Stråsø er god. Det anbefales at kigge på den ift. Naturnationalpark Husby Klitplantage.
- Der bør laves en plan for begrænsning af afgrødeskader (fra naturnationalparkens hjortevildt)
- Såfremt der opstår ny natur i naturnationalparken må det ikke være en trussel eller afføde begrænsninger for omkringliggende landbrug.

Ellers er det thumbs-up.

Naborepræsentant: John Sylvester Holm

Indledningsvis fortalte John, der er lodsejer i Sdr. Nissum og som har jord direkte op til skoven, at han efter det afholdte møde for naboer (i juni) er blevet lidt mere rolig mht., at der nu skal etableres en naturnationalpark i Husby Klitplantage. Og bemærker at der på mødet i aften er fælles fodslag langt hen ad vejen.

Hegn og dyrevelfærd er de to vigtigste forhold.

Naboerne ønsker mest mulig skov uden hegn. Der udtrykkes bekymring for, hvor meget hegn, der bliver opsat.

De udsatte dyr skal have det godt, hvis der skal være dyr.

Skoven må ikke lukkes, da det også er Hr. og fru Jensens skov. Vi skal alle sammen forsat kunne være i Klitplantagen også de dårligt gående.

For naboer, der har agerjorde tæt på, er det en bekymring, at flere krondyr i området (som følge af naturnationalparken) vil give flere markskader/vildtskader. Hvad vil der ske med den lokale krondyrbestand? Er der erfaringer andre steder fra?

Hydrologiprojekter må ikke påvirke arealer uden for naturnationalparken. Der må ikke laves hydrologitiltag, der giver mere vand på markerne eller gøre husgrunde vådere.

Det er en bekymring at arbejdet med at skabe mere biodiversitet i plantagen – det at lave en mere lysåben skov, vil slå fejl. Går det galt, er det meget svært at komme tilbage til det, som findes i dag.

Vedrørende Klima og CO₂. Hvorfor kan CO₂ ikke tilgodeses ved at bruge træets værdi? Hvorfor kan natur og CO₂ ikke kobles sammen? Det er således et ønske, at træet skal bruges/ anvendes og ikke blot til biodiversitetsformål (eksempelvis til biller). Det vil gøre naturnationalparken mere ”spiseligt”

Naboerne er ikke imod naturnationalparken, men vil gerne bevare mest muligt som det er i dag. Der er mange brugere af Husby Klitplantage, og vi skal alle fortsat have mulighed for at være der.

Husby Efterskole: Jesper Wedel

Husby Efterskole bruger skoven meget. Hver dag bruger skolens elever (73 elever er netop startet) skoven til morgen- og middagstur. Derudover bruger skolen skoven til cykelture, badeture (bruger meget badesøen), introture, klatre i træerne og skovens aften med forældre. Så skolen udnytter plantagen til fulde.

Derudover har Husby Efterskole en islænderlinje (i år med 24 elever og 22 heste), der bruger de meget gode rideruter i plantagen. Husby Efterskole vil rigtig gerne bevare muligheden for fortsat at kunne ride i og benytte skoven. Ved at bruge Husby Klitplantage videregiver skolen naturglæde til eleverne, hvilket skolen anser som vigtigt og gerne vil kunne forsætte med.

Skolen er nervøs for, om de bliver husket og om forholdene kan blive, som de ønsker. Meget vigtigt for Husby Efterskole er ønsket om mulighed for ridning langs Raketvejen (med Raketvejen uden for hegning) samt ridestier i den sydlige del af plantagen uden for hegn.

Mange mennesker vil blive påvirket i deres hverdag af naturnationalparken. Støvgener fra kørsel på grusveje er i dag allerede et problem. Håndtering af støvgener skal huskes.

De negative konsekvenser er, at mange mennesker, herunder besøgende og brugere af området, vil blive påvirket – deres dagligdag og levebrød. Jesper udtrykte, at han gerne ville være fri for en naturnationalpark. Men anser også naturnationalparkprojektet som spændende, og kan være med til at sætte området på landkortet. Måske det kan give muligheder for skolen, men frygten for naturnationalparken er dog størst.

Indtil nu er der blevet lyttet til Husby Efterskole, og skolen håber den gode dialog fortsætter.

Dansk Islandshesteforening: Lis Steffensen

Blev ked af det, da Husby Klitplantage blev udnævnt til naturnationalpark. Spørgsmålet er, hvordan rytterne kan få det bedst muligt i den kommende naturnationalpark. Rytterne kan godt være der med det nuværende hegn i forskningsprojektet.

Dansk Islandshesteforening repræsenterer bl.a. rytter, der kommer ude fra. Derfor prioriteres:

- 1) Etablering af parkeringsmuligheder med trailer
- 2) Ridemuligheder uden for hegn.

Afprøvning af hydraulik låger ønskes. Det skal være sikkert at komme ud og ind af lågerne (også at 10 mennesker kan komme ind, uden at lågen lukker imens).

Rytterne ønsker en Naturnationalpark Husby Klitplantage uden hegn med de naturlige fritlevende græssere (hjortevildtet). Skal der hegnes ønsker rytterne ikke mere hegn end opsat i dag i forskningsprojektet.

Der ønskes etableret riderute uden for hegnet og uden om Fjand Enge. Der ønskes også rideadgang fra Fjand (fra nordsiden af området).

Der ønskes en mere fri bevægelighed. Ryttere vil gerne have rundture – det er ikke interessant at ride samme vej ud og hjem.

Der er et ønske om etablering af en galopstrækning evt. en markstrækning.

Hvis et område i den kommende naturnationalpark bliver uden hegn af hensyn til friluftslivet, er rytterne bekymret for, at det giver mange brugere på et mindre område. Det er ikke altid hensigtsmæssigt, da heste fylder meget og slider på vejene.

Friluftsrådet: Dorte Eastwood

Som udgangspunkt bakker Friluftsrådet op om biodiversitetsfremmende tiltag og naturnationalparker. Men Friluftsrådet arbejder for lige adgang for alle med respekt for beskyttelse af naturen.

Friluftsrådet har fokus på de forhold, der kan påvirke friluftslivet. Fokus er således på hegning og valg af dyr.

Hegn ønskes begrænset mest muligt. Folk er bekymrede for at færdes blandt dyr – mange er utrygge ved dyr.

Et forsigtighedsprincip bør gælde, da der mangler dokumentation for hvilke situationer med dyr og forskellige aktiviteter, der er farlige og bør undgås. Der er en masse tro og tænkning, men ingen dokumentation.

Det påpeges, at det fremgår af aftalen mellem DN, Friluftsrådet og Miljøministeriet at der inden for friluftslivsområdet skal laves kompenserende tiltag uden for naturnationalparkerne – at der skabes alternativer for friluftslivsbrugere. Hvis udgangspunktet i Naturnationalpark Husby Klitplantage er fuldt hegn vil der ingen muligheder være for at lave kompenserende tiltag uden for hegn. Dette er også påpeget i Fakta-arket for Naturnationalpark Husby Klitplantage udarbejdet af Naturstyrelsen selv. Der ønskes derfor mindre hegning, så der kan tages hensyn til områdets friluftsliv.

Det foreslås at afvente resultater fra forskningsprojektet, så disse kan indgå i beslutningsgrundlaget vedr. endelig hegnsgrænse og typer af græssere.

De tre vigtigste budskaber er:

- 1) Undlad hegning. Alternativt ikke mere hegn end i dag i forskningsprojektet.
- 2) Undlad at udsætte reproducerende dyr samt udsæt helst ikke heste.
- 3) Kan brugergrupper få mulighed for at se, hvor dyrene er vha. GPS på dyr? Hvis brugere kan orientere sig i forhold til de udsatte dyr kan man undgå dyrene, så de ikke forstyrres samt undgå konfliktsituationer med dyr.

Friluftsrådet ønsker at princippapiret ”Fælles forslag til principper for at varetage hensyn til biodiversitet og friluftsliv i naturnationalparker” udarbejdet af Miljøministeriet, DN og friluftsrådet vedlægges referatet.

Ejerlauget Lyngklitvej nord for Bundgaardsvej: Jesper Pedersen

Indledningsvis blev der spurgt til, om der bliver lavet en miljøscreening. Det er et ønske, at der laves en miljøscreening/konsekvensvurdering – især af hydrologiprojekter og deres påvirkning, hvilket er vigtigt for at undgå nabogener.

Ejerlauget har bekymringer ift. turisme. En del sommerhuse i området udlejer og især til tyske turister. Er bange for om tyske turister fortsat vil komme, når der etableres en naturnationalpark. Mange tyske turister har hund med og vil ikke komme, hvis der er hegn om hele plantagen. Der bør derfor laves muligheder for, at folk med hund kan færdes uden for hegnet.

Vestjysk Orienteringsklub og Holstebro Orienteringsklub samt DIF: Erling Trankjær

Indledningsvis påpeges vigtigheden af, at Naturstyrelsen har forståelse for o-løbssportens store behov for fortsat at kunne benytte de områder, der bliver til naturnationalparker eller urørt skov.

Det ses gerne, at NST inddrager de videnskabelige undersøgelser, der er lavet om friluftsliv/orienteringsløb i naturen - også de undersøgelser, som ikke har påvist nogen nævneværdig forstyrrelse/skadelig effekt på biodiversiteten eller fugle- og dyrelivet.

Når der laves større orienteringsløbstævner i Husby, søger vi også om lov til at benytte Husbys Bys Ejerlavs arealer syd for Husby Klitplantage. Derfor ønsker vi 3 gennemgange til "Husby Bys Ejerlavs" arealer. Stente som er børne- og gammelmandsvenlige - A-form med trappetrin og håndstøtte, hvis ikke der er andre anvendelige gennemgange dertil.

Hvis der påtænkes at lave større indre hegn og arealet rummer detaljer, som har orienteringsløbsmæssige interesser for postplacering ved orienteringsløb, ønsker vi også her tilstrækkelige med gennemgange, eller evt. før nævnte type stente.

Vi ønsker, at afgræsning sker med mennesketolerante dyr, f.eks. gamle malkekøer eller Galloway-køer uden kalve, som gerne må pleje arealerne, til de dør af alderdom. Gamle malkekøer, der har haft menneskelig kontakt morgen og aften i flere år, er som regel mere tolerante over for mennesker. De kan passeres i en afstand af 10 m., hvor køerne kun løfter hovedet. Det er først når man er 5 m fra køerne, at de begynder at flytte sig, har vi erfaret fra O-løb på arealer med den slags dyr.

Ingen handyr. Stude er kendt for med tiden at kunne blive aggressive over for mennesker.

Vi vil foreslå, at der af de mange millioner kr. der er bevilliget til publikumsfaciliteter, bliver brugt nogle til at etablere tilstrækkelige store P-pladser

ved indfaldsvejene. Dette er vigtigt, hvis der ikke vil blive givet tilladelse til slåning af græs på gamle vildtmarker/brandlinjer i NNP. Evt. udvide Græmvej og Spidsbjergvej, så der kan kantparkeres uden at spærre for øvrig bilkørsel og anden færdsel.

DIF:

De vandre-, cykelruter og ridespor, der er i området bør bibeholdes, da de er unikke. Det eksisterende veje- og stisystemer er der i mange år brugt penge på og bør beholdes.

Vi ønsker, at NST ser på muligheder for at lave kombinerede cykel-, vandreruter og ridespor, og derved øge disse interessenters mulighed for at få varierede naturoplevelser på deres cykel-, vandre-, eller rideturer i NNP.

Det er set lavet andre steder, hvor ridesporet er lavet ved siden af vandrestien, og hvor vandrestien er bred nok til at cykler kunne køre forbi gående uden at genere de gående eller ryttere.

Er bekymret for, at den nuværende plan med stier er for lille. Man får hurtigt brugt de stier og veje der er derude – variationen bliver hurtigt ensformig. Man vil ikke den samme rute hver dag.

Ønsker at få besked når forvaltningsplanen er klar.

Sønder Fjand Grundejerforening: Lise Thaysen

Grundejerforeningen er i udgangspunktet positiv over for Naturnationalpark Husby Klitplantage. Grundejerforeningen har dog også nogle bekymringer.

Bekymringerne er:

- At tilsyn med dyr er på bestandsniveau og ikke på enkelt individ. Hvordan sikres det, at der ikke opstår episoder som set på Mols med udsultning m.m.. Der foreslås skiltning med kontaktoplysninger herunder en vagttelefon (24 timers telefon), så man kan få fat på dyreholdere.
- Hvordan sikrer man, at dyrene ikke løber ud, når hegn beskadiges af vejret, mennesker, lyn etc.?
- Vil der komme hegn helt til stranden? Og hvordan vil man sikre, at der er adgang for badende?
- Grundejerforeningen ønsker ikke mere motoriseret trafik i området, som er til gene for mennesker og det naturlige dyreliv.

Alt i alt ønsker grundejerforeningen hensyn til mennesker før dyr og planter.

Sdr. Nissum Borger- og Idrætsforening: Bøje Danielsen

De vigtigste budskaber er:

- 1) Typen af hegn. Foreningen ønsker mindre hegn. Det hegnede område skal være det, der allerede er opsat i forskningsprojektet.
- 2) Adgangsforhold er vigtige.
- 3) Skiltning – skal være på flere sprog (især tysk). Det er vigtigt at de besøgende forstår det, der formidles – herunder hvad de må eller ikke må.

Vedrørende typen af dyr. Hvorfor snakker alle om de store dyr – kan vi få får? De er knap så farlige og lettere at håndtere for de fleste mennesker. De kan også gå ude året rundt, ligesom bl.a. i Skotland. Der udtrykkes bekymring for turisme og adgangsmuligheder, hvis store dyr udsættes, da mange folk er nervøse for store dyr.

Hvorfor skal der være hegn? Tornby Klitplantage er et godt eksempel på hvad, der kan opnås uden at udsætte dyr. Tornby Klitplantage er blevet et helt fantastisk sted at komme – formentligt det I gerne vil opnå i Husby Klitplantage.

Repræsentant for 6 grundejerforeninger (Helmklit, Hagevej, Nørhede Vest, Nørhede Øst, Vedersø Klit, Husby Strand): Jens Kirk

Jens påpegede indledningsvis, at han repræsenterer ca. 1500 sommerhuse - 4 foreninger op mod Nissum fjord og 2 i den sydlige ende. Der er mange forskellige holdninger, men et fælles ønske om, at begrænse hegnet mest muligt.

Det foreslås, at der tages udgangspunkt i forskningshegnet, evt. tilrettet nogle steder. Det er et stort ønske, at der ikke hegnes mod vest – der ønskes ikke hegn i de vestlige klitter. Hegnet foreslås begrænset til øst for Raketvejen. Det vil give mulighed for at sammenligne udviklingen inden og uden for hegn.

Der er også meget færdsel i den nordlige del af området (her ligger op mod 1000 sommerhuse). Derfor skal der også her skabes plads og mulighed for færdsel uden for hegn.

Det foreslås, at naturnationalparkområdet udvides til Fjand Enge. Samt at undersøge opkøbsmuligheder i engene – der er afsat penge til opkøb af arealer ifm. etablering af naturnationalparker.

Der skal sikres god adgang til området. Udsætning af stude og vallakker vil give færre problemer, men der vil være nogle folk, der ikke vil turde at færdes i indhegningen.

1. Der efterlyses dokumentation for, hvilken effekt nnp-projektet vil have på biodiversiteten i området. Opfordrer desuden til at bruge erfaringer fra forsøgsprojektet, før indhegningen evt. udvides. Og at man herunder overvejer, om de ønskede effekter kan opnås med andre metoder uden hegn som afgræsning med vilde hjorte og rådyr mv.
2. Det er et ønske, at der passes på skoven. Fæld ikke så meget at det går ud over skoven. Der ses allerede døde skovfyr, som måske kan være en følge af, at parabelklitten blev ryddet. Pas på ikke at gøre det andre steder i skoven. Der ønskes en langsom skovomdannelse med indplantning af hjemmehørende arter for at sikre skoven og undgå store flade rydninger. Hugstmodne træer vil bidrage til CO₂-balancen, hvis de saves op til tømmer, og hvor toppe og grene efterlades til den biologiske mangfoldighed. Det bør overvejes. Hvordan kan ikke hjemmehørende arter bidrage til biodiversitet, hvis de efterlades i skoven efter fældning? Hvis ikke, bør det overvejes i stedet at bruge fældede contorta og bjergfyr som erstatning for importeret flis.

3. Minder om, at det store flertal, som færdes i skoven, er sommerhusejere, turister og lokale beboere til fods og på cykel. Det er tusinder hver måned i en stor del af året, og det bør veje tungt i udformningen, så det enestående naturområde med skov og klithede fortsat er attraktiv for disse grupper og ikke skræmmer nogen væk.
I hydrologiprojekter bør der tages højde for færdsel i området. Fjernelse af grøfter og dræn kan gøre områder så våde, at det bliver svært at færdes.
Der kan evt. laves alternative vandreruter – omlægning af forløb evt. etablere broer og boardwalks.

I dag er der alt for mange bilister, som med GPS bliver vildledt til af køre ulovligt på skovvejene. Hegn og porte ved indfaldsveje bør udformes, så dette helt undgås.

Hybenroser er fortsat et problem i klitterne. Pas på at hybenroserne ikke spreder sig for meget.

Vesterhavsklyngen: Thor Frederiksen,

I Vesterhavsklyngen er vores holdning hverken for eller imod Naturnationalpark Husby Klitplantage. Men vi arbejder for at brugerforholdene bliver generet mindst muligt af den kommende naturnationalpark.

Der ønskes så lidt hegn som muligt, da der ikke er muligheder for alternativer uden for naturnationalpark-afgrænsningen.

Derudover er det vigtigt, at træfældning/rydning bliver lavet så skånsomt som muligt, så det sikres at træer mod øst ikke dør. Måske bør de yderste 300 meter mod vest blive stående, som værn mod det salte luft. Det skal sikres, at træerne beskytter hinanden - så pas på med at rydde for meget af gangene. Plantagens skovfyr og eg skal bevares og må ikke gå ud.

Mange nævner påvirkningen på turister. Og i den sammenhæng oplyste John, (der arbejder i sommerhusbranchen og samarbejder med brugere), at siden området blev udnævnt til naturnationalpark har der været 5000 mennesker igennem sommerhusbranchen, og endnu har han ikke stødt på en bekymring vedr. naturnationalparken. John tror ikke, at turister vil blive væk pga. naturnationalparken

Danmarks Jægerforbund – Kreds 2: Rita Sønderby,

Jægerrådet er positive over for de danske Nationalparker.

Jægerrådets primære rolle er at varetage vildtets tarv, men bekymrer sig også for dyrene, der lukkes ud. Dyr bag hegn skal der føres tilsyn med. Men det tror jægerrådet nu også vil ske.

Jægerne foretrækker et lavt hegn med glat tråd, så vildtets bevægelighed og sikkerhed sikres, hvilket allerede er opfyldt her.

Jægerne går ind for at det bliver stude og vallakker, der lukkes ud i Naturnationalpark Husby Klitplantage.

Regulering ift. kronstyr bør varetages af de lokale jægere sammen med Naturstyrelsen.

Jægerrådet mener, at der i naturnationalparken også skal tages hensyn til friluftslivet så længe det ikke skader biodiversiteten. Vedrørende planlægning af friluftslivet i naturnationalparken anbefales en intelligent tilgang således at friluftaktiviteter ikke vil presse kronstyr ud af naturnationalparken og ud på markerne, men i stedet blive inde i parken. Kronstyr kan styres ved folks adgang. Brugradgangen skal være på en måde, der sikrer at biodiversiteten prioriteres først.

Udgangspunktet er, at jægerrådet er positive over for Naturnationalpark Husby Klitplantage, og bakker op om de forhold, som også er behandlet i Naturnationalpark Ståso, hvor jægerne også har været involveret i arbejdet omkring naturnationalparken.

DEBATTEN:

Der blev spurgt til ”overlæggeren” vedr. fjernelse af invasive arter. Skal alle invasive arter fjernes? Hertil svarede Naturstyrelsen, at den udmeldte ramme er ideen om en skov, der baseres på hjemmehørende eller europæisk hjemmehørende arter og i mindre grad oversøiske arter. Det er udgangspunktet. Lige nu hører Naturstyrelsen Vestjylland, hvad interessenter og brugere siger til dette udgangspunkt, og herefter kommer vi med et forslag. Der står ingen steder at klitplantagen ikke skal bevares.

Nogle træarter er mere salttålsomme end andre. Dette aspekt tages med videre og vil være vigtig for Klitplantagens bevarelse. Naturstyrelsen Vestjylland samler i næste uge Vestkystens klitplantører, som skal udmunde i bud på, hvordan bevarer vi klitplantagen. Det er Naturstyrelsens ansvar at sikre fælles faglig grund.

Der blev spurgt til en løsning med ingen synlig hegn, hvor dyrene får stød hvis de går over en grænse. Naturstyrelsen oplyste, at det er på forskningsstadiet og endnu ikke en godkendt mulighed. Der vil være risiko for at dyrene vil løbe ud af området i et forsøg uden hegn.

Der blev fremsagt et ønske om, at dyrene tages fra området om vinteren, så der skabes en friperiode, hvor lågerne åbnes og man frit kan bevæge sig. Hertil sagde Naturstyrelsen, at det ligger uden for rammen, som er helårsgræsning.

Det blev i gruppen talt om, hvorvidt det vil være muligt at nå til enighed i gruppen og komme med et fælles udspil til delvis hegning – dvs. hvor meget der ønskes heget i Naturnationalpark Husby Klitplantage. Det blev pointeret at hvis gruppen var enige, så ville forslaget stå langt stærkere over for Christiansborg - uanset hvem der har magten. Der blev talt om, at det nok ikke var muligt at nøjes med de

400 ha, som i dag indgår i forskningsprojektet, da udgangspunktet er hegn om hele naturnationalparken.

Det blev nævnt, at en del af de i projektgruppen repræsenterede foreninger og organisationer allerede inden udpegningen af de seneste 10 nnp`er har underskrevet på en henvendelse sendt til Miljøministeren hvori der bl.a. blev gjort opmærksom på forsøgsprojektet og opfordret til ikke at hegne Husby Klitplantage yderligere.

Der blev talt om, at tage udgangspunkt i forskningsprojektet, at udvide området men samtidigt sikre gode muligheder for friluftsliv uden for hegn - en mulighed flere også havde foreslået under bordrunden. Et par stykker syntes, at det var bedre at fastholde forskningsprojektets hegning – som også omfatter Fjand Enge. En enkelt var forbeholden over for at nå til et fælles resultat, da der i gruppen er forskellige holdninger vedr. hvor meget der skal hegnes. Hertil blev sagt at man trods forskellige holdninger godt kan snakke sig sammen til enighed om et fælles udspil, hvis man er villig til at bøje lidt af, og hvis man da har en interesse i at mødes med andre. Det blev påpeget, at det nok var muligt at opnå enighed for signaler på et eller andet abstraktionsniveau.

O-løberne påpegede at et stort ydre hegn om hele arealet ikke er et must for dem. De kan godt acceptere et området delvis hegnes, bare det ikke bliver for mange små hegninger.

En i gruppen synes Stråsø-modellen, hvor friluft aktiviteter er strategisk placeret i områder, så forstyrrelsen kan være med at holde kronstyr inde er en god ide, og bør anvendes i Husby Klitplantage. En enkelt mente ikke at det kan lykkes at ”nudge” kronstyr, for i o-løbssammenhæng har det ingen effekt, at der ikke bliver løbet i de områder i skoven, hvor dyrene står – dyrene løber fortsat ud på markerne, hvis der er mad her.

Naturstyrelsen fortalte, at der er lavet faglige undersøgelser af muligheden for at påvirke kronstyreneres adfærd, som peger på at kronstyr ligger mere vægt på fred og ro end på føde. Fred og ro i sovekammeret er vigtigt.